

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1

Γιατί η ηθική αρετή σχετίζεται με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια· γιατί εξαιτίας της ευχαρίστησης κάνουμε τα πιποτένια πράγματα, ενώ εξαιτίας της λύπης απέχουμε από τα ωραία πράγματα. Γι' αυτό πρέπει όπως λέει ο Πλάτωνας, να έχουμε πάρει ήδη από μικροί εκείνη την αγωγή που θα μας κάνει να ευχαριστιόμαστε και να δυσανασχετούμε μ'αυτά που πρέπει· γιατί αυτή είναι η σωστή παιδεία. Δεν πρέπει λοιπόν να το πούμε μόνο έτσι, ότι η αρετή είναι «έξη», αλλά και τι λογής έξη είναι. Πρέπει λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην πιο τέλεια κατάσταση του και το βοηθά να εκτελέσει με το σωστό τρόπο το έργο του, όπως για παράδειγμα η αρετή του ματιού και το μάτι το κάνει αξιόλογο και το έργο του· γιατί βλέπουμε καλά με την αρετή του ματιού. Παρόμοια η αρετή του αλόγου κάνει το άλογο αξιόλογο και ικανό να τρέχει και να κουβαλάει τον αναβάτη και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς. Αν λοιπόν αυτό συμβαίνει έτσι σε όλα τα πράγματα, (τότε) και η αρετή του ανθρώπου θα μπορούσε να είναι «έξη», με την οποία ο άνθρωπος γίνεται καλός και με την οποία θα εκτελεί καλά το έργο του.

B1.

Στο παρατιθέμενο απόσπασμα ο Αριστοτέλης, αναφέρεται στο κριτήριο εκείνο (σημείον) που αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος έχει πια διαμορφώσει τις έξεις του, τα μόνιμα δηλαδή στοιχεία του χαρακτήρα του. Το κριτήριο αυτό είναι η ευχαρίστηση ή η δυσαρέσκεια που συνοδεύει τις πράξεις του.

Για να γίνει σαφέστερος αναφέρει δύο παραδείγματα· το πρώτο με βάση τα συναισθήματα κάποιου που απέχει από ευτελείς πράξεις και το δεύτερο με βάση τα συναισθήματα κάποιου που ενεργεί σύμφωνα με την αρετή.

α. Εκείνος που μένει μακριά από τις σωματικές ηδονές και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση, είναι άνθρωπος **σώφρων**. Όποιος δυσαρεστείται με την αποχή από τις σωματικές ηδονές είναι **ακόλαστος**.

β. Όποιος, πάλι, στέκεται να αντιμετωπίσει όλα τα επικίνδυνα πράγματα και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση ή, έστω, δεν τον δυσαρεστεί, είναι **ανδρείος**. Αν η αντιμετώπιση των κινδύνων τον δυσαρεστεί, είναι **δειλός**.

Με τα παραδείγματα αυτά ο Αριστοτέλης παρουσιάζει ένα «αλάνθαστο αποδεικτικό στοιχείο» με το οποίο ο άνθρωπος μπορεί να διαπιστώσει αν οι ενέργειες του και η πορεία του είναι ορθές κι αν ο ίδιος κατευθύνεται στο δρόμο που τον οδηγεί στην αρετή ή στο αντίθετο της, την κακία.

Το αποδεικτικό αυτό στοιχείο είναι η ευχαρίστηση ή η δυσαρέσκεια που συνοδεύει τις πράξεις μας.

Παρατηρούμε ότι ο Αριστοτέλης συνδέει στενά την ηθική με την ψυχολογία προβάλλοντας την άποψη ότι κάθε πράξη τη συνοδεύει ένα ευχάριστο ή ένα δυσάρεστο συναίσθημα (ή την ακολουθεί: έπιγινομένην)· έτσι, κοντά στους όρους της ηθικής (έξεις, σώφρων, ακόλαστος, ήθική άρετή, κ.ά.) χρησιμοποιεί και όρους της ψυχολογίας (ηδονή, λύπη, άχθόμενος, χαίρων κ.ά.).

Η σύνδεση αυτή δεν είναι τυχαία, αφού ο Αριστοτέλης είναι ο πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με την έρευνα ψυχολογικών θεμάτων και από πολλούς **θεωρείται πατέρας της ψυχολογίας**· έχει γράψει μάλιστα και πολλά σχετικά συγγράμματα με οξύτατες παρατηρήσεις.

επιμέλεια θεμάτων: Πούλιος Κων/νος – φιλόλογος Α.Π.Θ.
συνεργάστηκαν: Καλαϊτζίδου Φρόσω, Χανδόλια Νάντια

Μελετήστε μαζί μας σήμερα...
Σπουδάστε αúριο!!!

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
✓ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ
✓ ΘΕΤΙΚΗ
✓ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ

Κεντρικό: Μ. Αλεξάνδρου 29 - Κατερίνη
Παράρτημα: Βασ. Κων/νου 58 - Κορινός
www.prooptikh.com

Καραβέργος Καραμανίδου Πούλιος

Ο αριστοτελικός συσχετισμός της αρετής με τα συναισθήματα είναι αντίθετος με τη νοησιαρχική αντίληψη του Σωκράτη για την αρετή (η αρετή είναι γνώση), ενώ και στον Πλάτωνα συναντούμε την ίδια ιδέα ως προς τη σχέση ηθικής αρετής και συναισθημάτων, ότι δηλαδή αἰ ἡδοναί καί αἰ λύπαι επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών:

Τη στενή σχέση ανάμεσα στην ηθική αρετή και τα συναισθήματα τονίζει ο Αριστοτέλης και με τη συνέχεια του συλλογισμού του: εκτός από την «ηδονή» που προκαλούν οι πράξεις της αρετής, υπάρχει και η «ηδονή» που συνοδεύει συχνά και τις ευτελείς μας πράξεις (πράγμα που μας οδηγεί στο να τις επιδιώκουμε) ή η «λύπη», δηλαδή η στενοχώρια και η δυσαρέσκεια, που συνοδεύει, επίσης συχνά, και τις όμορφες πράξεις και ενέργειες μας (πράγμα που μας οδηγεί στο να τις αποφεύγουμε).

Άρα οι ηδονές (και οι λύπες) σ'αυτή την ενότητα διακρίνονται σε «καλές» και «κακές»: οι πρώτες τείνουν στη διατήρηση της μεσότητας και του ορθού λόγου, ενώ οι δεύτερες έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα. Σ'αυτές τις «κακές ηδονές» και «λύπες» αναφέρεται ο Αριστοτέλης με τη φράση του «διά μέν γάρ τήν ἡδονήν τά φαῦλα πράττομεν, διά δέ τήν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα».

Γι' αυτό και όταν κάποια στιγμή ο Αριστοτέλης θα φτάσει να συζητά τους πρακτικούς τρόπους με τους οποίους ο καθένας θα πρέπει να βοηθά τον εαυτό του να αποκτήσει την αρετή, δεν θα παραλείψει να τονίσει ότι το κάθε άτομο οφείλει να εξετάζει να δει ποιες είναι οι φυσικές ροπές του, κάτι που θα το καταλάβει «από την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια που συνοδεύουν τις πράξεις μας και τις ενέργειές μας· γι' αυτό και θα συστήσει στη συνέχεια να είμαστε στον μέγιστο δυνατό βαθμό προσεκτικοί σε ό,τι αφορά «το ἡδύ καί τήν ἡδονήν° οὐ γάρ ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐτήν»·

Έτσι ακούγεται πολύ φυσική η κατακλειδα της ενότητας αυτής που περιγράφει το σημαντικότερο ρόλο της παιδείας, χάρη στην οποία ο άνθρωπος γίνεται ικανός να διακρίνει τις «καλές» από τις «κακές» ηδονές και να επιλέγει τις πρώτες.

B2α.

«ἔξις»

Στην ενότητα αυτή εμφανίζεται μια νέα έννοια, η «ἔξις». Η λέξη αυτή ετυμολογικά παράγεται από το θέμα του μέλλοντα του ρήματος «ἔχω» και συγκεκριμένα από το σεχ- < ηεχ- < ἔχ + την παραγωγική κατάληξη -σις, η οποία δηλώνει ενέργεια.

Αρχική σημασία της λέξης είναι το να κατέχει κανείς συνέχεια κάτι που έχει αποκτήσει. Για τον Αριστοτέλη η λέξη απέκτησε ηθικό περιεχόμενο: είναι τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας, που αποκτιούνται με την επίμονη άσκηση και την επανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών. Οι «ἔξεις» είναι ένα από τα «γινόμενα ἐν τῇ ψυχῇ». Τα άλλα δύο είναι τα πάθη και οι δυνάμεις. Πάθη (π.χ. επιθυμία, οργή, φόβος, χαρά, φιλία, μίσος) είναι όσα έχουν ως αποτέλεσμα την ευχαρίστηση ή τη δυσαρέσκεια. Οι δυνάμεις είναι οι δυνατότητες συμμετοχής στα πάθη, οι οποίες δεν αρκούν από μόνες τους για να χαρακτηριστεί κανείς καλός ή κακός, αλλά πρέπει να γίνουν μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του. Τα μόνιμα αυτά στοιχεία αποκτιούνται με την επανάληψη μιας πράξης, που συνιστά την «ἔξιιν». Ακριβώς ότι η «ἔξις» απορρέει από εθισμό και δεν είναι κάτι ἔμφυτο φαίνεται και από τη χρήση του ρήματος «γίνονται», το οποίο δείχνει ότι η «ἔξις» προκύπτει μέσα από μία διαδικασία, από ένα βαθμιαίο τρόπο διαμόρφωσής της και κατάκτησής της από τον άνθρωπο.

Σήμερα η λέξη έχει αποκτήσει ψυχολογικό περιεχόμενο και είναι η συνήθεια ως αποτέλεσμα επανάληψης, μάθησης ή συνεχούς επίδρασης του ίδιου παράγοντα.

επιμέλεια θεμάτων: Πούλιος Κων/νος – φιλόλογος Α.Π.Θ.

συνεργάστηκαν: Καλαϊτζίδου Φρόσω, Χανδόλια Νάντια

Έργον:

Αξεχώριστη με την έννοια του τέλους είναι στον Αριστοτέλη η ιδέα ότι καθετί που δημιουργείται από τη φύση, έχει να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο έργον: «ή φύσις οὐδέν ποιεί μάτην». Αυτό σημαίνει ότι η φύση ανέθεσε σε καθετί σ' αυτόν τον κόσμο ένα έργον, έναν συγκεκριμένο προορισμό° υπάρχει λοιπόν έργον του οφθαλμού, έργον του ίππου, έργον του ανθρώπου, έργον του χεριού και έργον του ποδιού.

Η ιδέα αυτή διατρέχει ολόκληρο το έργο του Αριστοτέλη: από τα ζωολογικά και τα κοσμολογικά έργα του ως τα πολιτικά του έργα (το τελευταίο θα έχουμε την ευκαιρία να το διαπιστώσουμε με τρόπο εντυπωσιακό στις ενότητες που θα διαβάσουμε από τα Πολιτικά του). Ένα φυσικό ον έχει πραγματοποιήσει το τέλος του (= έχει φτάσει στο τέλος του), όταν έχει επιτελέσει το έργον που του έχει ανατεθεί από τη φύση.

Και στον Πλάτωνα διαβάζουμε: «ὄφθαλμῶν...ἔστι τι ἔργον;», «δοκεῖ τί σοι εἶναι ἵππου ἔργον;». Αλλού στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης θα μιλήσει για το έργον που επιτελεί ο κάθε επιμέρους "τεχνίτης" (αθλητής, αγαλματοποιός, κιθαριστής), παράλληλα με το έργον του ανθρώπου (που είναι «ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου»).

αρετή:

Ο Αριστοτέλης προσδίδει στον όρο «ἀρετή» ένα ιδιαίτερο περιεχόμενο. Δεν της αποδίδει καθαρά ηθικό περιεχόμενο (όπως ο Πλάτωνας), αλλά της αποδίδει το περιεχόμενο με το οποίο απαντάται και σε παλαιότερα αρχαιοελληνικά κείμενα, της οποιασδήποτε θετικής ικανότητας ή ιδιότητας που υπάρχει σε μεγάλο βαθμό. Συνώνυμά της μπορούν να θεωρηθούν η υπεροχή, η ανωτερότητα, το προτέρημα, η αξία. Έτσι η έννοια αυτή μπορεί να αποδοθεί τόσο στα άψυχα και στα ζώα όσο και στον άνθρωπο.

Για τον Αριστοτέλη λοιπόν, τα γνωρίσματα της αρετής είναι:

- να κάνει τον άνθρωπο ή το ζώο ή το πράγμα που την έχει, να βρίσκεται στην τέλεια κατάστασή του και
- να τον/το βοηθά να εκτελεί με σωστό τρόπο το έργο για το οποίο είναι προορισμένος/ο από τη φύση. Συνεπώς ο Αριστοτέλης επεκτείνει το περιεχόμενο της αρετής στον κοινωνικό και πολιτικό περισσότερο τομέα .

B2β.

Έχει ήδη τονιστεί ότι ο Αριστοτέλης επιχειρώντας να δώσει τον ορισμό της αρετής βρήκε ένα από τα δύο βασικά στοιχεία, το προσεχές γένος της (που είναι η έννοια «ἕξις») μέσα στην οποία θα εντάξει την αρετή.

Στην ενότητα αυτή επιχειρεί να προσδιορίσει και το δεύτερο βασικό στοιχείο του ορισμού, την ειδοποιό διαφορά της αρετής.

Αφού η αρετή είναι «ἕξις», γεννιέται το ερώτημα τι λογῆς ἕξις είναι. Κάθε πράγμα έχει την αρετή του, είναι αυτό που το κάνει να χαρακτηριστεί «εὖ ἔχον», να καταστεί τέλειο και, επειδή με την αρετή του «εὖ ἔχει»,

επιμέλεια θεμάτων: Πούλιος Κων/νος – φιλόλογος Α.Π.Θ.
συνεργάστηκαν: Καλαϊτζίδου Φρόσω, Χανδόλια Νάντια

Προοπτική
Φροντιστήρια
Μέσης Εκπαίδευσης

Καραβέργος Καραμανίδου Πούλιος

Μελετήστε μαζί μας σήμερα...
Σπουδάστε αύριο!!!

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
✓ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ
✓ ΘΕΤΙΚΗ
✓ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ

κεντρικό: Μ. Αλεξάνδρου 29 - Κατερίνη
παράρτημα: Βασ. Κων/νου 58 - Κορινός
www.prooptikh.com

μπορεί να πραγματοποιήσει το έργο του καλά. Έτσι, για παράδειγμα, η αρετή του οφθαλμού και τον οφθαλμό κάνει «σπουδαίο» (ενάρετο) και το έργο του, γιατί με την αρετή του οφθαλμού βλέπουμε καλά. Η αρετή του ίππου κάνει τον ίππο σπουδαίο και κατάλληλο να τρέχει, να φέρει τον αναβάτη του και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς.

Επομένως στην ενότητα αυτή η «αρετή»:

α. δηλώνει την αξία που έχει ένα πράγμα (έμψυχο ή άψυχο, άνθρωπος ή ζώο) κατά τη στιγμή που έχει την πιο ολοκληρωμένη, την πιο τέλεια μορφή του και

β. δηλώνει ότι η αξία ενός πράγματος συνδέεται άμεσα με την τέλεια εκτέλεση του έργου του, το οποίο βέβαια του έχει ανατεθεί από τη φύση.

Από τα δύο παραδείγματα που αναφέρει ο Αριστοτέλης είναι φανερό ότι η λέξη «αρετή» δεν προορίζεται μόνο για τον άνθρωπο, δεν είναι δηλαδή μια αποκλειστικά ανθρώπινη ιδιότητα. Ταιριάζει και για τα ζώα και για τα πράγματα, γενικά για τα έμψυχα και τα άψυχα.

Η σχέση, επομένως, που διέπει τις τρεις έννοιες είναι μια σχέση αλληλεπίδρασης.

B3.

Είκοσι χρόνια έμεινε ο Αριστοτέλης στην Ακαδημία. Μετά τη συμπλήρωση των βασικών σπουδών του κύριο έργο του είχε πια την επιστημονική έρευνα και τη διδασκαλία. Η διδασκαλία του στην Ακαδημία και οι ιδέες που μ'αυτήν μετέδιδε στους μαθητές του έφεραν συχνά τον Αριστοτέλη αντιμέτωπο με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία, τον Ηρακλείδη, τον Σπεύσιππο, τον Ξενοκράτη° ήταν αληθινά αλύπητη μερικές φορές η κριτική που ασκούσε σε βάρος τους. Και του Πλάτωνα οι απόψεις δεν ξέφυγαν από τον έλεγχο του Αριστοτέλη. Τι να πει κανείς για την κριτική που ασκούσε σε βάρος άλλων σχολών και των εκπροσώπων τους; Έτσι καταλαβαίνουμε πώς συνέβαινε να έχει ο Αριστοτέλης λίγους μόνο φίλους, πολλούς όμως εχθρούς. Ο χαρακτήρας του δεν θα ήταν βέβαια άσχετος με αυτό το γεγονός, σχεδόν όμως τις περισσότερες φορές ήταν η βαθιά του πίστη πως οι δικές του απόψεις βρίσκονταν πιο κοντά στην αλήθεια αυτό που τον εξωθούσε στην αυστηρή κριτική των απόψεων των άλλων° όταν είχε να διαλέξει ανάμεσα στους φίλους και στην αλήθεια —μας το βεβαιώνει ο ίδιος— θεωρούσε «όσιον προτιμᾶν τήν ἀλήθειαν». Πώς να συμπεριφερόταν διαφορετικά ένας άνθρωπος που πίστευε ακράδαντα πως του αληθινού φιλοσόφου γνώρισμα είναι να έχει το κουράγιο ακόμη «και τα οίκεῖα ἀναιρεῖν ἐπί σωτηρίᾳ τῆς ἀληθείας», να θυσιάζει δηλαδή ακόμη και τις πιο προσωπικές του απόψεις, αν είναι να σωθεί η αλήθεια;

B4.

σχεδόν= ἀπεχόμενος

αχάριστος= χαίρων

ασημαντος= σημεῖον

ενδεής= δεῖ

πρόφαση= φησίν

διαμονή= ὑπομένων

άρτιος= ἀρετή

τελεσίδικος= ἀποτελεῖ

δημαγωγός= ἤχθαι

επιμέλεια θεμάτων: Πούλιος Κων/νος – φιλόλογος Α.Π.Θ.

συνεργάστηκαν: Καλαϊτζίδου Φρόσω, Χανδόλια Νάντια

καταδρομικό= δραμεῖν

Άγνωστο

Γ1.

Στρατιώτες, και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο αγώνας που πρόκειται να διεξαχθεί και για τη σωτηρία και για την πατρίδα θα είναι εξίσου κοινός για όλους ανεξαιρέτως, όχι λιγότερο για τον καθένα απ' ό,τι για τους εχθρούς: γιατί αν επικρατήσουμε τώρα με τα πλοία, είναι δυνατό για κάποιον να ξαναδεί την πατρίδα του, η οποία βρίσκεται κάπου. Δεν πρέπει όμως να χάνουμε το θάρρος, ούτε να παθαίνουμε αυτό ακριβώς που παθαίνουν οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι, όταν αποτύχουν στις πρώτες μάχες, έπειτα διαρκώς αναμένουν με φόβο παρόμοιες συμφορές. Αλλά και όσοι από τους Αθηναίους είστε παρόντες, επειδή έχετε ήδη την εμπειρία πολλών πολέμων, και όσοι απ' τους συμμάχους, επειδή εκστρατεύετε πάντα μαζί μας, να θυμάστε τα παράλογα (τα απροσδόκητα) των πολέμων».

Γ2.

ἀγῶνας
ναῦ
αἴσπερ
προτέρους
σφαλεῖσι(ν)
κράτει
έφορᾶν
πείσεται
σχοίην
έμνήσθησαν

Γ3α.

στρατιῶται=επιθετικός προσδ. στο ἄνδρες
τῷ=δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα ἔστι
ἀθυμείν=τελ. απαρ. ως υποκ. χρή
τῶν ἀνθρώπων=γεν διαιρ. στο ἀπειρότατοι
ταῖς συμφοραῖς=δοτ. αντικ. ὁμοίαν
τῶν παραλόγων=αντικ. στο μνήσθητε

Γ3β.

Ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι, εἰ κρατήσαιεν ταῖς ναυσίν, εἴη τῷ την ὑπάρχουσαν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.
Ὁ Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν ταῖς ναυσίν, εἶναι τῷ την ὑπάρχουσαν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.

επιμέλεια θεμάτων: Πούλιος Κων/νος – φιλόλογος Α.Π.Θ.
συνεργάστηκαν: Καλαϊτζίδου Φρόσω, Χανδόλια Νάντια